

NORD-TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE
REGIONAL UTVIKLINGSAVDELING

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep
Myntgt. 2

0030 OSLO

Vår ref.:
2002/01824-4/KD

Arkiv:
651

Deres ref.:
2002-458-1 K/Thg/tla

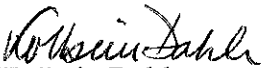
Dato:
18.06.2002

Miljøverndepartementet - NOU 2002:1 Fortid former framtid - utfordringer i en ny kulturminnepolitikk - Høring

NOU 2002:1 Fortid former framtid - utfordringer i en ny kulturminnepolitikk er i Nord-Trøndelag fylkeskommune behandlet i Hovedutvalget for kultur.

Høringsuttalelsen og hovedutvalgets vedtak følger vedlagt.

Etter fullmakt

Kolbein Dahle
fylkeskonservator

Vedlegg: Saksprotokoll

Hovedutvalget for kultur

Nord-Trøndelag fylkeskommune

SAKSPROTOKOLL

Sak nr. 36/2002

NOU 2002:1 Fortid former framtid - utfordringer i en ny kulturminnepolitikk. Høring

Behandlet/behandles av
Hovedutvalget for kultur

Møtested
Meråker

Møtedato Sak nr.
11.06.2002 36/2002

Saksbehandler: Dahle Kolbein
Arkivsak: 2002/01824
Arkivkode: 651

Fylkesrådmannens innstilling:

Fylkesrådmannen sender høringsuttalelsen nedenfor til Miljøverndepartementet.

Protokoll

Inge Staldvik (SV) foreslo følgende endringer i saksutredningens pkt. 7 Mindretallets særmerknad:

1. og 2. setning i 2. avsnitt (Det er beklagelig osv...), samt 3. avsnitt strykes.

Innstillingen, med Staldvik's forslag til endringer, ble enstemmig vedtatt.

Saksutredning for hovedutvalget for kultur

Trykte vedlegg:

NOU 2002:1: Fortid former framtid. (tidligere utsendt)

Saksutredning

Stortinget anbefalte våren 1998 å sette ned et offentlig utvalg som skulle utrede en ny kulturminnepolitikk. Bakgrunnen var at stortingsflertallet la til grunn at dagens kulturminnepolitikk ikke er tilstrekkelig for å sikre vår felles kulturarv for kommende generasjoner. Anbefalingen ble fulgt opp av Regjeringen Bondevik I, og ved kongelig resolusjon av 9. april 1999 ble kulturminneutvalget oppnevnt for å utrede mål, strategier og virkemidler i kulturminnepolitikken.

Utredningen fra utvalget: "NOU 2002:1: Fortid former framtid" er utdelt tidligere og blir derfor ikke referert her.

Uttalelsen

Denne høringsuttalelsen er todelt. Det viktigste har vært å svare på de spørsmålene som er stilt i høringsbrevet fra Miljøverndepartementet. Avlutningsavis er det satt opp en kort status for kulturminnevernet i Nord-Trøndelag.

Det er viktig at det nå er kommet en utredning som både summerer opp tilstanden for kulturminnene og stiller krav til forvaltningen av kulturarven framover, krav som må bety en opptrapping i forhold til før.

Den nye satsinga må likevel ikke bare bli mer av alt, men like mye ei kvalitetsheving av sentrale områder. Ett slikt sentralt område er kompetanse. Det er behov for kompetanseheving på mange områder. Det gjelder ikke minst håndverkere, men også eiere og brukere og andre som ikke har kulturminnevern som eneste profesjon.

Nært knyttet til kompetanse er informasjon. Variert og allsidig informasjon om kulturarv generelt, nasjonalt og lokalt er holdningsskapende og interessevekkende. Kulturminnene er kulturminner bare når noen er interessert i det de kan fortelle om mennesker før oss.

1. Utredningens mål, strategier og innsatsområder som grunnlag for en framtidsrettete kulturminnepolitikken

- *Favner utredningens mål, strategier og innsatsområder hovedelementene i det som bør bli den nye og framtidsrettede kulturminnepolitikken?*

Det generelle inntrykket av utredningen er godt. Det er ingen områder vi sakner spesielt og vi har få generelle merknader. Vi har merket oss at to av medlemmene i utvalget har kommet med særmerknad. De er særlig opptatt av at det ikke er satt opp klarere angitte mål for vern av kulturminner slik det bes om i mandatet. De mener utvalget neppe har gjort det godt nok. Den konkrete anvisningen på prioriteringene blir svekket. Dette kan være en svakhet ved utredningen, men vi har valgt å se en mer åpen konklusjon som en invitasjon til å arbeide videre med detaljene lokalt og regionalt i den daglige forvaltningen av saksfeltet.

Vi forventer at de politiske aktørene som i framtida skal forvalte kulturminnevernet, kan og bør konkretisere målene både nasjonalt, regionalt og lokalt. En ikke fullstendig anvist prioritering fra sentrale myndigheter, gjør på den måten saksfeltet mer interessant lokalt og regionalt.

- *Er det noe som er uaktuelt eller mindre interessant å arbeide videre med i oppfølgingen av utredningen?*

I forhold til behovet for å ta kulturminnevernet på alvor, er utredningen kommet for seint. Den satsingen på kulturminnevernet som skulle komme i forlengelsen av omorganiseringa for vel 10 år siden hadde hatt bruk for slike signaler som dette. Det er dermed enklere å prioritere det som må styrkes enn det som kan reduseres eller legges til side. Styrkingen av det offentlige ansvaret for lovhjemlet kulturminnevern sammen med større satsing på kunnskap og partnerskap, er temaer som ikke kan legges til side.

- *Hva er de største mulighetene – og eventuelt truslene – for framtidens kulturminnepolitikk?*

De største muligheten ligger i å ta eierne av fredete og verneverdige kulturminner på alvor både organisatorisk og økonomisk.

Den kanskje største trusselen er at mange av de mest verdifulle kulturminnene er bevart som kulturminner enten fordi de ligger i fraflyttingsområder der ingen har funnet det lønnsomt å modernisere bygningsmassen, eller i pressområder der bygningsmassen ikke er modernisert fordi den først og fremst er betraktet som en tomtereserve.

I de fleste tilfellene er det nødvendig med en omfattende offentlig innsats sammen med et variert innsats fra eiere, organisasjoner mv. for å ta vare på deler av det kulturlandskapet som ikke holdes i hevd pga nedleggelse av landbruket og fraflytting. På den andre siden har mange slike kulturlandskap betydelig utviklingspotensiale.

2. Hvordan legge til rette for aktiv bruk og ivaretagelse av mangfoldet i kulturarven?

Utredningen legger vekt på at det faglige grunnlaget i kulturminnepolitikken må bygges på mangfold og på at det må være rom for ulike historiske og kulturelle helhetsperspektiver. Alt kan ikke tas vare på, og ulike kulturminner og kulturmiljøer krever ulike former for forvaltning av offentlige og private aktører. Det understrekes at det er behov for en bredere og mer åpen debatt om verdispørsmål og prioriteringer i kulturminnepolitikken. I forhold til dette ønsker departementet blant annet å få inn synspunkter i forhold til:

- *Hvordan bør kulturminnepolitikken legge til rette for å skape interesse og engasjement for kulturarven?*

Det viktigste er å endre fokus fra "kulturarven" til "kulturarvene". Samfunnet utvikler seg i mot et stadig mer flerkulturelt samfunn samtidig med at mange av de gamle "flerkulturelle" dimensjonene blir borte. Geografiske og sosiale forskjeller blir borte i majoritetsbefolkningen samtidig med at samfunnets nye minoritetsgrupper består at innflyttere med svært forskjellig kulturbakgrunn.

- *Hvilke virkemidler er de mest sentrale i forhold til å få en god forvaltning av mangfoldet i kulturarven – og slik at langt flere kan få en større bevissthet om kulturminneverdiene når de skal velge?*

Kunnskap, informasjon og en forvaltning med høy kvalitet. Dette gjelder også skjøtsel, vedlikehold, og vern gjennom bruk. Negativ publisitet omkring vern av kulturminner og andre miljøkvaliteter må minimaliseres. Det bør ikke finnes grunnlag for holdninger som gjør kulturminner til hinder i samfunnsutviklinga!

- *Hvilke muligheter ligger i plan- og bygningsloven for å ivareta kulturminneverdier, og hvilke muligheter ligger i den rollen og det ansvaret blant annet kommunene har i forhold til disse verdiene?*

Lova åpner for å ta kulturminneverdiene på alvor i kommunal planlegging, men i den grad det skjer, har det lett for å bli et vern av estetiske kvaliteter mer enn et vern av kulturminner med et mangfoldig innhold. Mulighetene PLB ligger i at den skaper et bredt engasjement. Dette krever økt innsikt og kompetanse. Dermed er opplærings- og informasjonsbehovet svært stort. Bedre planprosesser kan gi bedre planer med lengere levetid. Dermed blir det enklere å ta vare på kontinuiteten i prosessen.

Muligheten til å regulere til kulturminnevern, ikke bare til estetisk vern, er påpekt av utvalget. Et forslag om at PBL også kan brukes til vern av interiører, er interessant, men kan være vanskelig å få til å fungere. Dette er kanskje best ivaretatt gjennom en egen lov, KML.

- *Hvordan kan kulturminner og kulturmiljøer knyttet til urfolk, nasjonale minoriteter og nye innvandringsgrupper i større grad bli en del av den samlede kulturminnepolitikken?*

Når majoritetssamfunnet og den politiske eliten tar disse gruppene på alvor.

Samene har fått en egen status. Vi tror ikke det bør søkes tilsvarende løsninger for andre grupper, men migrasjons- og integreringsprosessene er en viktig del av kulturhistoria til alle tider. Vi er nå inne i verdenshistoriens største folkevandringer, noe som setter sterke spor.

3. Kulturminner og kulturmiljøer som grunnlag for verdiskaping

Utredningen legger vekt på betydningen av å ha gode økonomiske rammevilkår i arbeidet med kulturminner og kulturmiljøer. Utvalget foreslår en vesentlig styrking av dagens tilskuddsordninger, etablering av kulturminnefond og særregler i skatte- og avgiftssystemet for kulturminner og kulturmiljøer.

Departementet ønsker tilbakemelding på de ulike typene økonomiske virkemidler som blir foreslått, samt hva slags virkeområde og omfang slike ordninger bør ha.

Det er også ønskelig å få innspill i forhold til bruk av kulturminner og kulturmiljøer i næringsvirksomhet og annen type verdiskaping, og hvilken rolle den offentlige kulturminneforvaltningen bør ha i slike prosjekter.

Likeledes er det av interesse å få synspunkter på hvordan man kan sikre fortsatt aktivitet og drift knyttet til kulturminner og kulturmiljøer der den offentlige finansieringen over tid trappes ned eller opphører.

Det viktigste er å finne økonomisk kompensasjon til de som har, eller får vedtaksfredete kulturminner. Dette gjelder både i forhold til økonomiske ulemper og krevende vedlikehold.

Nesten like viktig er det å stimulere vern av verdifulle kulturminner uten at de fredes. Vi ser i den sammenhengen positivt på forslaget om et kulturminnefond.

Skattelette for kulturminnevern er et psykologisk viktig virkemiddel, men det tjener ofte ikke dem som har mest bruk for støtte.

Nedtrapping av den offentlige finansieringa vil gå ut over kulturminner som er kontroversielle, ikke lønnsomme eller som ligger i fraflyttingsområder. Det vil også gå ut over mulighetene til faglig forsvarlig vedlikehold.

4. Eiernes og brukernes rolle og situasjon i kulturminnearbeidet

Et viktig utgangspunkt for å oppnevne kulturminneutvalget var å se på fordelingen av rettigheter og plikter mellom offentlige og private aktører. Det vil derfor være av stor betydning å få inn synspunkter på de anbefalinger utvalget har kommet med i forhold til eierne og brukerne.

Det kan vanskelig bli en reell likeverdighet mellom eiere og offentlig forvaltning, men det er nødvendig å redusere følelsen av å være fratatt råderett over egen eiendom og egen heim. Mulighetene for faglig oppfølging og for at noen i "det offentlige" kan ha tid til å ta problemene på alvor, blir viktig. En forvaltning med slik kapasitet har vi ikke. Alle eiere og brukere av fredete kulturminner burde få oppgitt en "kundebehandler" i forvaltningen som skal ha plikt til å kjenne eiendommen og følge opp eierne.

5. Partnerskap og samarbeid

Utredningen kommer med en rekke anbefalinger i forhold til nye samarbeidskonstellasjoner og mer systematisk samarbeid mellom private og offentlige aktører. Det vil blant annet være av interesse å få synspunkter på hvordan frivillige organisasjoner og regionale og lokale museer kan trekkes inn som ressurser og samarbeidspartnere i et helhetlig kulturminnearbeid.

Partnerskap er i ferd med å bli et sentralt utviklingsverktøy. Det bør være et effektivt virkemiddel, men det er også en arbeidsintensiv og krevende måte å samhandle på.

At kulturminnevernet og museene i en generasjon har tilhørt forskjellige departementer har virket splittende. Det har fått like mye preg av faglig segregering som partnerskap.

En sterkere faglig samordning krever åpenhet i forhold til faglige kulturforskjellene som har oppstått – og som kan være en viktig ingrediens i framtidige partnerskap. Det er viktig å merke seg at ingen av partnerne i de foreslåtte partnerskap bringer solid økonomi inn i partnerskapet.

6. Kompetanseoppbygging og utdanning

Utredningen viser at utdanningsmulighetene er for dårlige og kompetansen spredt. Utvalget fremmer en del anbefalinger knyttet til økt satsing og mer helhetlig kompetanseoppbygging. Departementet ønsker spesielt kommentarer knyttet til:

- *Hvordan bør registre og overvåkingssystemer for kulturminner og kulturmiljøer videreutvikles for å møte dagens og framtidens utfordringer?*

Når det gjelder automatisk fredete kulturminner er reelt vern avhengig av at informasjon er lett tilgjengelig for eiere og alle deler av forvaltningen. Det er også viktig at forbehold om

registrenes utilstrekkelighet er kjent. Slik informasjon må være knyttet til eiendom, arealplan og til en vanlig tilgjengelig informasjonskanal (Internett).

- *Behov og muligheter for å øke bevisstheten om kulturminner i skolen. Behov og muligheter for kulturminnerelatert utdanning og etterutdanning på universitet/høgskoler.*

Det nye samarbeidet mellom skoleverket og kultursektoren går under navnet kulturell skolesekk. Dette samarbeidet er mer omfattende og nytenkt enn f. eks skoleverkets tradisjonelle samarbeid med museene. Den kulturelle skolesekken kan dermed med fordel også bygges ut til å omfatte resten av kulturminneområdet/miljøområdet.

Det er et kontinuerlig behov for videreutdanning i samfunnet vårt. Slike opplegg finnes allerede også for dette området ved flere utdannelsesinstitusjoner på høgskole og universitetsnivå.

En mer omfattende delegering til kommunene vil øke opplæringsbehovet samtidig som kulturminnevernet vil få ei ny og interessert målgruppe.

- *Behov og muligheter for kunnskapsoppbygging gjennom forskning og utviklingsvirksomhet.*

Vi har ingen merknader til behovene for forskning og forslagene på dette området. Vi har imidlertid en følelse av for stor avstand mellom lokal og regional forvaltning og forskningsstiftelsen NIKU. Det er viktig å legge til rette slik at den forskning som foregår der får anvendelse og betydning for den som står for den daglige forvaltningen.

- *Behov og muligheter for håndverker- og konservatorkompetanse – utdanning, nettverk/samarbeid og samordning.*

Det viktigste er å høyne kvaliteten på håndverkerutdanninga i aktuelle fag og med mulighet til spesialisering. Et spesielt prioritert område er å gi håndverkere med fagbrev attraktiv videreutdanning. Mye av denne utdanninga har gjennom de siste 25 år blitt gitt som arbeidsmarkedstiltak og har derigjennom fått en dårlig status. Kvalitetskravet til slik videreutdanning er slik at den heller burde vært høyskoleutdanning. (Høgskolen i Sør-Trøndelag har hatt slike tilbud.)

7. Mindretallets særmerknad

Et mindretall på to har en særmerknad som i sin helhet er tatt inn i kapittel 15. Disse medlemmene vil ikke tiltre anbefalingene fra utvalgets flertall. Departementet ber om tilbakemelding på de synspunkter som er fremmet i særmerkningen fra mindretallet.

Det er beklagelig at utvalget ikke klarte å komme fram til enighet. Saka hadde tjent på det. Det går an å forstå særmerkningen både når det gjelder å formulere klarere delmål og i kritikken av tilstandsbeskrivelse og prioriteringer.

Vi kan likevel ikke se at det ville styrket utredningen om den hadde vært mer konkret i sine forslag på disse og de andre områdene som nevnes i særmerkningen.

At det må prioriteres – og at en ikke kan ta vare på alt, er innlysende, men prioritering er en kontinuerlig faglig og politisk oppgave. Det kan være grunn til å lytte på disse to medlemmene som representanter for eiere av fredete kulturminner. Vi har likevel liten tro på at eierne vil

være tjent med den konfrontasjonslinjen som mindretallet legger opp til. Det må være bedre å legge opp til samarbeid og partnerskap.

At museene bør avhende deler av sine samlinger til private, er heller ikke noe nytt forslag. Det er heller ikke et spørsmål som en forventer skal utredes endelig på denne måten.

8. Kommuneprosjektet

Departementet ber også om kommentarer til det pågående arbeidet med å legge oppgaver og ansvar til kommunene, sett i sammenheng med NOU 2002: 1 mål, strategier og tiltak.

Kommunene er viktige aktører på kulturminneområdet og bør i framtida få klarere definerte oppgaver på dette området. Dette gjelder først og fremst å ivareta kulturminner, kulturlandskap og lokal bygningstradisjon i arealplaner og som en del av den kulturelle identiteten i lokalsamfunnet. Dette skjer ved at kulturarven blir brukt i forhold til barnehage og skole, som rekreasjon og ikke minst i stedsutvikling og næringsliv.

Kommunene har fått et særlig ansvar for å videreformidle rivingssøknader for bygninger fra før 1850 til kulturminnemyndighetene KML §25). Kommunene kan initiere fredningsprosjekt og skal uttale seg i fredningssaker. Kommunene bør kunne ta et større ansvar for skjøtsel av fredete kulturminner, men bør ikke få dispensasjonsmyndighet etter KML.

Slik den økonomiske situasjonen er for de fleste kommunene her i fylket, har de små muligheter for å prioritere saksområdet så høyt at de kan tilsette medarbeidere med spesialkompetanse. En regional kulturminneforvaltning med sammensatt faglig kompetanse vil i lang tid være den mest rasjonelle måten å organisere tjenestene på.

Dette fagmiljøet bør fortsatt være i fylkeskommunen. På dette området vil det være behov for å kunne utøve et regionalt politisk skjønn. Den enkelte kommune vil være et for lite område for slik prioritering og flertallet i utvalget har ikke lagt opp til en klar og konkret nasjonal prioritering, jf. særmerknaden fra mindretallet.

I denne sammenhengen må det også legges vekt på den rollen fylkeskommunen er tillagt som utviklingsaktør. Både flertallet og mindretallet i utvalget mener kulturminnene også har en plussverdi for samfunnsutviklinga og næringsutviklinga. Denne verdien er relativt sett større i mange utkantområder enn i sentrale pressområder. En slik utviklingskvalitet knyttet til kulturminnene, stiller dessuten store krav til kreativitet til politikere og fagfolk på alle nivå. Det er viktig å være oppdatert nasjonalt og internasjonalt. I denne sammenhengen er det viktig å minne om mulighetene for å etablere internasjonale nettverk i forskjellige EU/EØS-prosjekter.

Status for kulturminnevernet i Nord-Trøndelag

Nord-Trøndelag har de siste 20 år ved flere anledninger hatt en sentral rolle i utviklinga.

I 1983 fikk fylket er prøveprosjekt med delegert myndighet etter kulturminnelova. Prøveprosjektet var knyttet opp mot forenklet byggesaksbehandling, men kom til å bli modell for den regionale kulturminneforvaltningen vi har nå.

I den sammenhengen ble behovet for et nært samarbeid med museene, som her i fylket eier en rekke kulturminner på sin opprinnelige plass, sterkt understreket ved valget av fylkeskommunen som sete for den regionale museums- og kulturminneforvaltningen. Museene har fortsatt å spille ei viktig rolle her, eksemplene er mange, der de viktigste er:

- Kystmuseet Woxengs Samlinger med Sørgjæslingan
- Egge Museum med Egge
- Stiklestad Museum på Stiklestad
- Stjørdal museum og bergkunsten

I 1993 fikk fylket – fylkeskommunen og fylkesmannen i fellesskap – er prøveprosjekt som ledd i arbeidet med fylkesvise verneplaner innen kulturminnevernet. Prosjektet gikk ut på å konkretisere den nye § 20 i kulturminnelova om kulturmiljø. Prosjektet var avslutta i 1995.

Det er stort behov for å få bedre redskap i forvaltningen av automatisk freda kulturminner samtidig som det er behov for å gjøre utvalget av vedtaksfreda kulturminner mer representativt. Et slikt arbeid har pågått ved sida av den ordinære forvaltningen siden tidlig på 1990-tallet, og kan forseres som en del av den opptrappinga som er lansert av regjeringa ved flere anledninger, sist ved framlegginga av NOU 2002:1: Fortid former framtid.

Nord-Trøndelag fylkeskommune vil fortsatt prioritere vernet av kulturarven høyt. De fleste er bevisst at fylket har ei spennende historie som har etterlatt rike spor. NOU 2002:1, Fortid former framtid, lover godt for framtida til dette saksområdet.

Fylkesrådmannen i Nord-Trøndelag
Steinkjer, 31. mai 2002

Ragnhild Kvalø
fylkeskultursjef